

xxv sortida
"Coneguem Catalunya"
secció de cultura
a.e. talaia

1 de maig de 1994

ROCACORBA

SALUTACIO

El nostre país és d'una varietat extraordinària, tan aviat veiem una plana plena de conreus com unes muntanyes plenes de neu, zones quasi desèrtiques al costat de frondoses valls plenes de selvàtica vegetació. Del mar a l'interior i de les crestes pirinenques fins a la Sénia (si parlem estrictament del Principat), hi ha en pocs quilòmetres un resum d'accidents geogràfics i situacions paisatgístiques d'una gran diversitat: zones volcàniques, agulles montserratines, aiguamolls costaners, deltes, engorjats i penya-segats, es reparteixen pràcticament en un radi al nostre entorn de poc més de 200 quilòmetres, és a dir, totalment assequibles a una excursió de cap de setmana.

No obstant això, Catalunya és una gran desconeguda per als catalans, i ja no parlo d'aquells que en cap cas surten de casa o, si ho fan, és per anar a la platja a l'estiu i poca cosa més, sinó fins i tot per aquells que habitualment recorren els seus paratges.

I és que massa sovint es tendeix anar sempre als mateixos llocs i cercar els més espectaculars, sense tenir present que moltes vegades, ens perdem indrets encantadors, racons insospitats amagats en enclaus quasi oblidats pels visitants més normals.

Conscients de tot això, ara fa uns quinze anys, a l'**A.E. Talaia** ens van proposar un pla de conèixer Catalunya, i sota l'organització de la Secció de Cultura es va iniciar un cicle d'excursions "**Coneguem Catalunya**", de les quals, fins i tot a l'actualitat, ja n'hem fet 24 i avui fem la **25a**.

Fins ara, zones com la Garrotxa, l'Albera, Sobremunt, el Collsacabra, Mont-rebei, les serres del Cis i de Finestres, Sant Honorat o Picancel, han deixat de ser únicament noms en el mapes per formar part de les nostres vivències, per ocupar un lloc en la nostra memòria i tenir una idea més real de la nostra terra.

Avui arribem al **ROCACORBA**, una emblemàtica muntanya que, ben segur, tothom ha sentit anomenar alguna vegada, fins i tot hi haurà algú que sabrà on és, però segur que pocs hi han estat a dalt.

Feliç 25a sortida.

l'aulina

ESPAIS NATURALS DEL SISTEMA TRANSVERSAL

SERRA DE ROCACORBA

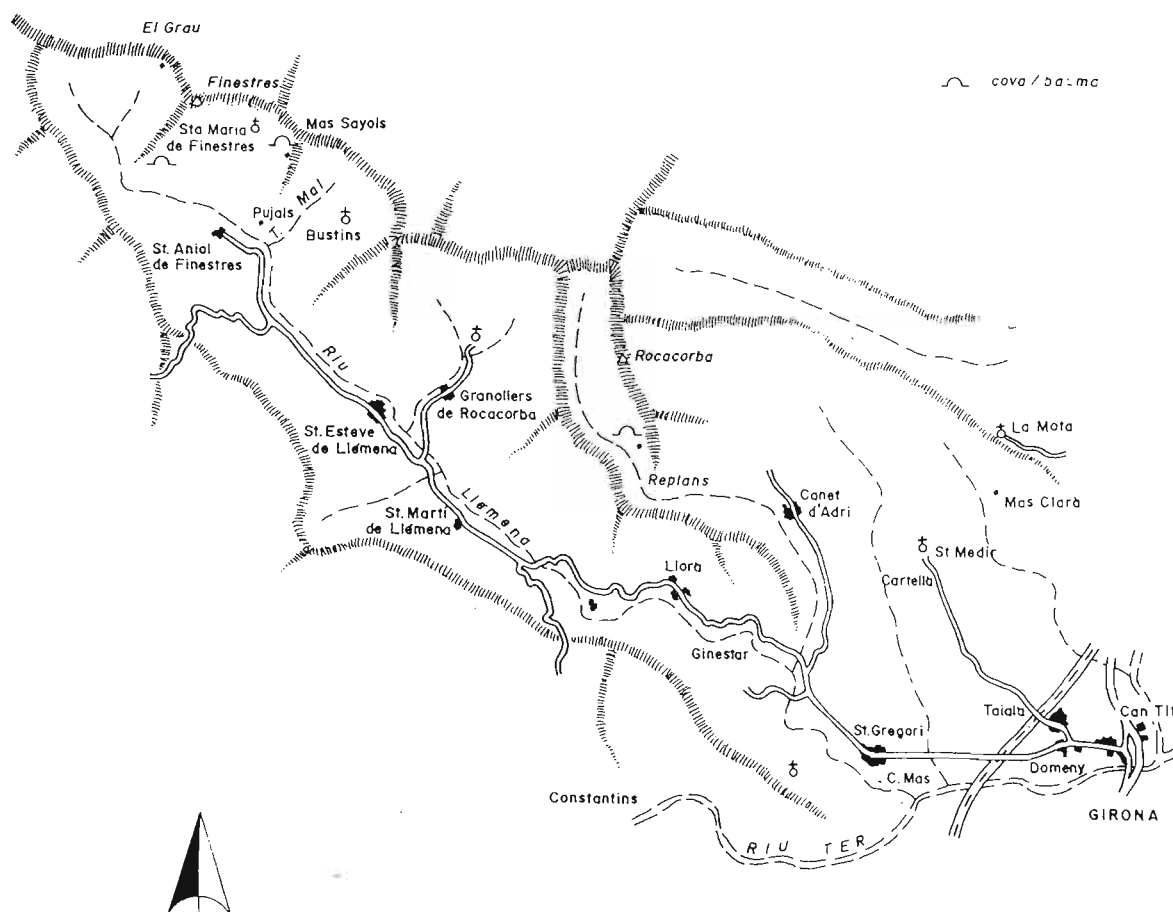
Juntament amb la serra del Corb, Finestres i Rocacorba formen una gran alineació orogràfica que s'estén de N-W a S-E, a cavall de la Garrotxa, el Pla de l'Estany i la plana del Gironès.

El Rocacorba té una altitud màxima de 994 m. El relleu relativament suau dels vessants està solcat per rieres que excaven els xalions en forma de xaragalls.

La influència marítima, estesa per planes litorals i el Front Oriental Humit, que descendeix per la Serralada Transversal, permeten el veïnatge del paisatge vegetal mediterrani amb l'atlàntic, distribuïts segons l'orientació dels vessants. Així doncs, les solanes estan formades per l'alzinar amb marfull, sota els 600 m d'altitud, mentre que sobre s'estableix l'alzinar muntanyenc amb moixera de pastor, el bosc més estès d'aquestes serres.

L'obaga de la serra del Rocacorba es troba coberta per les fagedes amb boix i amb el·lèbor verd: al puig Golany de Rocacorba ocupen una atrevida posició, per la seva proximitat a la mar. La roureda de roure martinenc amb sanguinyol forma petites clapes a les solanes. Els cursos d'aigua estan franquejats pel bosc de ribera, format per vernedes, avellanoses i tremoledes. Cal destacar els vestigis de roureda de roure africà, poc comú a Catalunya, en els fondals.

Aquest espai està habitat per una variada fauna forestal. El senglar hi és molt abundant i destaca la presència de diversos carnívors, com el gat salvatge, la geneta i la fagina. Hi nidifiquen alguns rapinyaires com l'àguila marcenca, l'aligot vesper i l'astor.

PLA DE L'ESTANY

El Pla de l'Estany és una comarca establerta per una llei de la Generalitat de Catalunya el 28 de març de 1988. La Generalitat de Catalunya quan el 1987 va aprovar la divisió comarcal de Catalunya, no considerà el territori entorn a la ciutat de Banyoles com una comarca pròpia, ja que inicialment s'adoptà la divisió establerta el 1936. Però simultàniament s'acordà l'establiment d'un període de consulta a tots els municipis de Catalunya, de cara a conèixer què en pensaven respecte a la seva comarca. Concretament es demanà que s'indiqués a quina comarca volien pertànyer en el futur.

Onze municipis van demanar incloure's en una comarca nova, entorn a la ciutat de Banyoles, que en seria la capital. Davant la petició unànime i la importància econòmica de Banyoles, s'aprovà la constitució d'aquesta nova comarca, que s'anomenà Pla de l'Estany.

PLA DE L'ESTANY				
	Municipi	superfície km²	població 1900	població 1986
	Banyoles	10,89	5.103	12.854
	Camós	15,34	464	618
	Cornellà de Terri	27,22	1.740	1.760
	Crespià	11,11	607	228
	Esponellà	16,26	759	368
	Fontcoberta	17,47	563	739
	Palol de Revardit	18,28	517	370
	Porqueres	33,77	943	2.796
	Sant Miquel de Campmajor	32,98	842	224
	Serinyà	17,33	957	702
	Vilademuls	62,08	1.921	757
	PLA DE L'ESTANY	245,40	14.398	21.416

Els onze municipis que constitueixen la nova comarca han estat segregats del Gironès, del qual formava el sector nord-oest. El Pla de l'Estany té només una superfície de 245,4 km². Es constituït essencialment pel pla que hi ha entorn de l'estany de Banyoles i diversos turons que l'envolten, entre el riu Fluvià i la serra de Rocacorba.

EL RELLEU

El Pla de l'Estany es troba a la cruïlla de tres unitats de relleu: Pre-pirineu, plana d'Empordà i Serralada Transversal. Al sud hi ha un conjunt de turons poc enlairats que acaben a la serra de Rocacorba, ja en el Gironès. Destaquen la serra de Camós (592 m) i Sant Patllarí (654 m). Hi dominen les margues i gresos amb alguns conglomerats, roques totes elles calcàries.

El pla de Banyoles és el sector més important de la comarca, ja que hi té lloc la majoria de les activitats econòmiques. El pla és constituït per materials de dues menes: les margues blaves que voregn el pla, i els materials que en temps reculats es formaren al fons de l'estany. Aquests darrers són roques calcàries plenes de porus grans, anomenades travertins o toves calcàries.

ELS RIUS

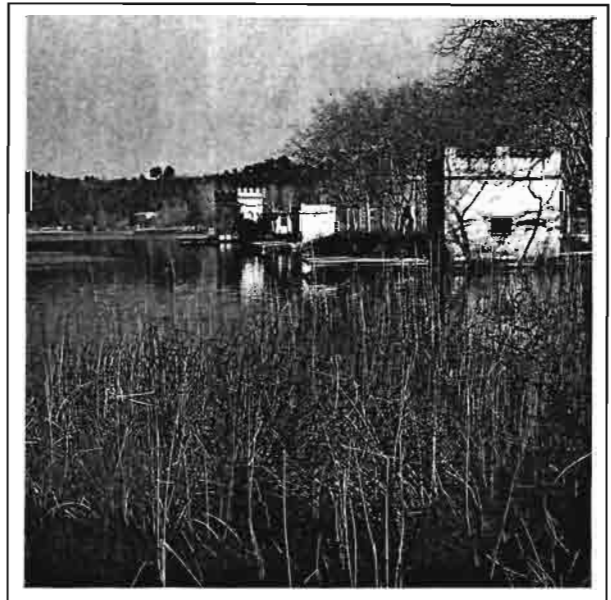
Pel nord de la comarca passa de refiló el Fluvià, porta força aigua i el seu cabal és regular, a causa de les precipitacions abundoses que cauen a la Garrotxa. El cabal abundós del Fluvià ha permès que s'hi construïssin diverses preses per a la producció d'energia hidroelèctrica, alhora que permet la seva regulació i aigua per a regar. El més important és l'embasament de Martís, al terme d'Esponellà.

L'altre riu important és el Terri. Es un riu ben curt, que es forma amb l'aigua dels recs que vessen les aigües de l'estany de Banyoles. Descendeix pel de Banyoles i desguassa al Ter. Rep diverses rieres com el Revardit, que prové de la serra de Rocacorba.

L'ESTANY

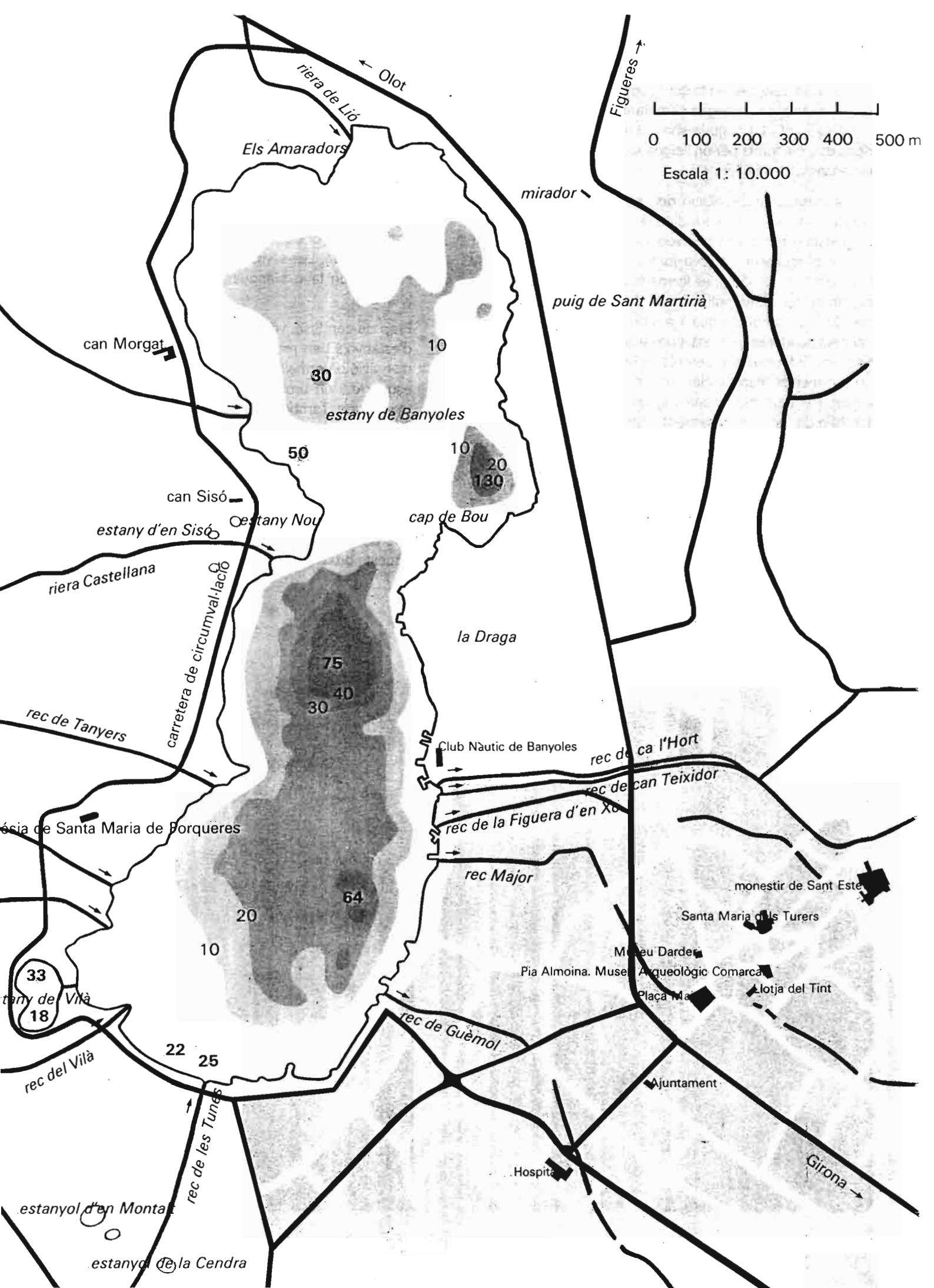
Es l'element paisatgístic més destacat de la comarca. El més important és el de Banyoles, juntament amb una desena de petits estanyols i brolladors intermitents: els de la Cendra, Nou, de Can Sisó (o vermell), del Vilar, etc. Més a l'oest, vora Sant Miquel de Campmajor, se situa l'altre conjunt, en aquest cas format per setze estanyols.

Tots ells tenen una alimentació majoritària d'aigua subterrània, encara que alguns tenen entrades i sortides d'origen artificial. L'aqüífer d'aquest sistema càrstic s'origina a partir de les precipitacions caigudes a les veïnes muntanyes calcàries de l'Alta Garrotxa. Un cop infiltrades, les aigües circulen resseguint subterràniament el riu Fluvià i, en topant amb la falla d'Albanyà es produeix una circulació vertical. L'aigua va dissolent lentament els carbonats i guixos, i s'originen cavitats cada cop més grans fins que el sostre format per materials quaternaris, s'esfondra i llavors l'aigua aflora a la superfície. Es tracta d'una dinàmica que actualment és encara activa i que produeix sobtadament i de manera periòdica nous estanyols

L'estany de Banyoles, amb una superfície de 106 ha i una profunditat màxima de 40 m. és el més gran de tots ells i té forma de vuit. De fet, és format per un políedre de cinc cubetes o dolines principals. Hi connecta superficialment l'estanyol del Vilar, molt degradat a hores d'ara.

L'estanyol de Can Sisó presenta períodes on l'aigua pren coloracions molt vermelloses, fet causat per l'extensió de l'anòxia a tota la columna d'aigua a la consegüent proliferació d'alguns bacteris del cicle del sofre (*Amoebobacter* i *Chromatium minus*).

LA BALMA DE LES ESTUNES

Vora l'estany de Banyoles, el lloc conegut per les Estunes o les Tunes, hi ha una gran roca esquerdada com per un terratrèmol, amb tot d'escletxes fondes, que s'endinsen per galeries subterrànies que condueixen al palau imaginari de les goges: unes sales immenses, amb tot d'estalactites de cristall de roca i les parets incrustades de pedres precioses: maragdes, turqueses, brillants, aigües marines... Les goges, les fades de l'estany, tenen parada a l'entorn de les Estunes una xarxa subtil com de teranyina, que evita que ningú gosa entrar-hi.

De nit, les goges surten vora el llac a prendre la lluna, a mirar-se al mirall de les aigües de plata i a fer bugada de la seva roba finíssima de seda transparent. Però, vet aquí que una vegada, una velleta de Banyoles, tornant de fer llenya al bosc de Sant Patllari, se li va fer fosc a mig camí i, sense voler, va veure les goges joganeres capbussant-se a l'estany. El pitjor del cas és que les goges la van descobrir a ella.

-Pobra de qui ens espia!- la van advertir-. Però, mira, ja que ets velleta i sense malícia, et deixarem marxar...quan ens hauràs rentat tot aquest munt de roba.

Eren vels finíssims, resplendents, que gairebé li fugien dels dits. Ella va rentar amb tota cura, els va esbandir i els va estendre sobre els joncs, que feien goig de veure. La reina de les goges li va voler fer un regal.

-Tanca els ulls i para la falda- la hi va omplir i la va plegar com un farcell.- Ara, ja te'n pots tornar a casa. Però, fins que no hi siguis, guarda't de mirar que duus dintre la falda.

Pel camí, li venen unes ganes d'obrir-la! Però se'n va saber estar. I en arribar, oh meravella! va veure que era tota de monedes d'or i plata.

Però, vet aquí que la seva veïna, una vella envejosa, en va veure la resplendor per les escletxes de la porta i, vulgues que no, li va fer dir com havia aconseguit aquell tresor. L'endemà a la nit, ja me la teniu cap a la Balma de les Estunes, com tornant de fer llenya.

Li va passar el mateix, però, com que era impacient i cobejosa, a mig camí va obrir la falda. Quin desencís! era un grapat de segó del que es dóna per menjar a les gallines!.

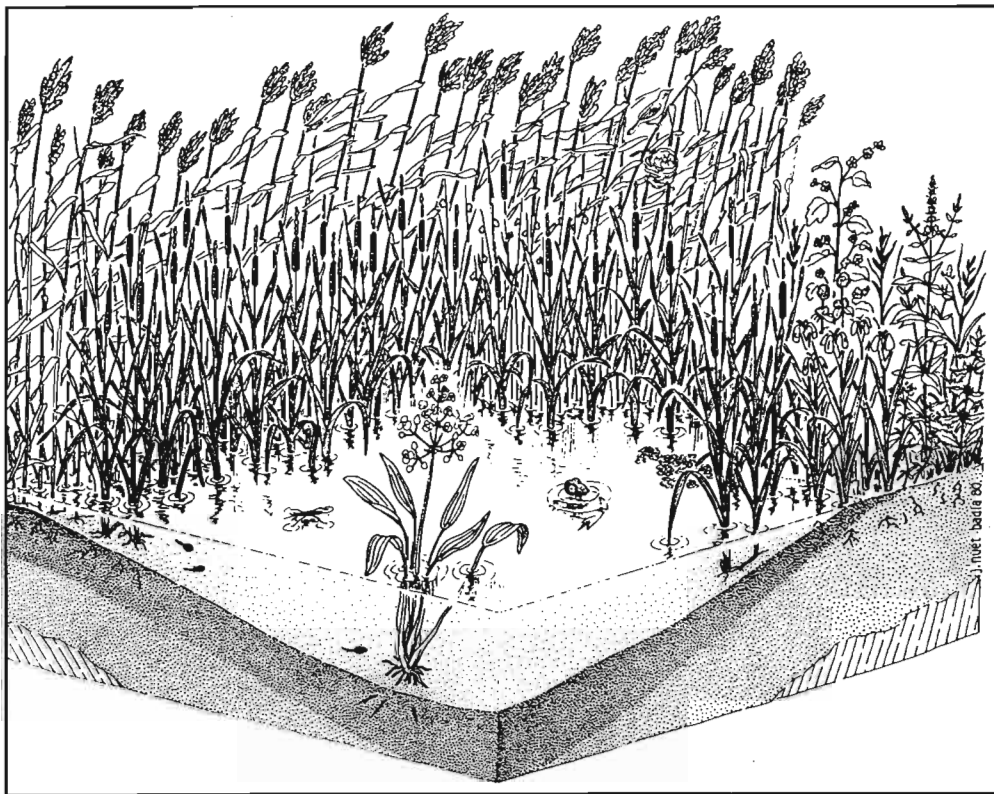
Sentint-se burlada, va espolsar-se'l del davantal feta una fúria, se'n va entornar a casa. Allí, però, va quedar tota sorpresa en veure que les poques volves de segó que li havien quedat preses al davantal brillaven com l'or. Cames ajudeu-me, va refer el camí per veure si encara trobaria el segó que havia llençat desairada. Però, el vent se l'havia endut. Bon escarment. Malaguanyat tresor!

LA VEGETACIO

La vegetació natural del Pla de l'Estany estaria constituïda sobretot per alzinars i rouredes. Als vessants inclinats i assolellats dominarien boscos formats sobretot per alzines. En canvi, als plans i vessants ombrívols els boscos serien de roures, sobretot de roure martinenc.

Actualment hi ha força roures i alzinars, però bona part del territori és ocupat pels boscos mixtos de roures, alzines i pins, o per màquies, garrigues i brolles, a més dels conreus.

Però la vegetació que més caracteritza a la comarca és la que creix entorn l'estany, rieres i recs, és a dir la vegetació de ribera. A l'aigua es troba la comunitat de potamogetons, integrada

per plantes aquàtiques arrelades en el fons i on destaca per la seva raresa **Potamogeton perfoliatus**. Externament és envoltada per una sanefa més o menys contínua d'helòfits. Es poden distingir diferents associacions principals: el canyissar comú (**Typho-Schoenoplectetum glauci**), a Banyoles no gaire abundant i localitzat principalment a la banda est i sud, l'herbassar alt de xisca borda i canyís (**Soncho-Cladietum marisci**) i l'herbassar alt de càrex híspid (**Cladio-Caricetum hispidae**). Les jonqueres també són prou diverses i acullen algunes espècies higròfiles eurosiberianes que esdevenen escasses al sud. El (**Galio-Juncetum subnodulosi**) és de totes elles la jonquera més interessant en el conjunt dels Països Catalans únicament citada a Banyoles.

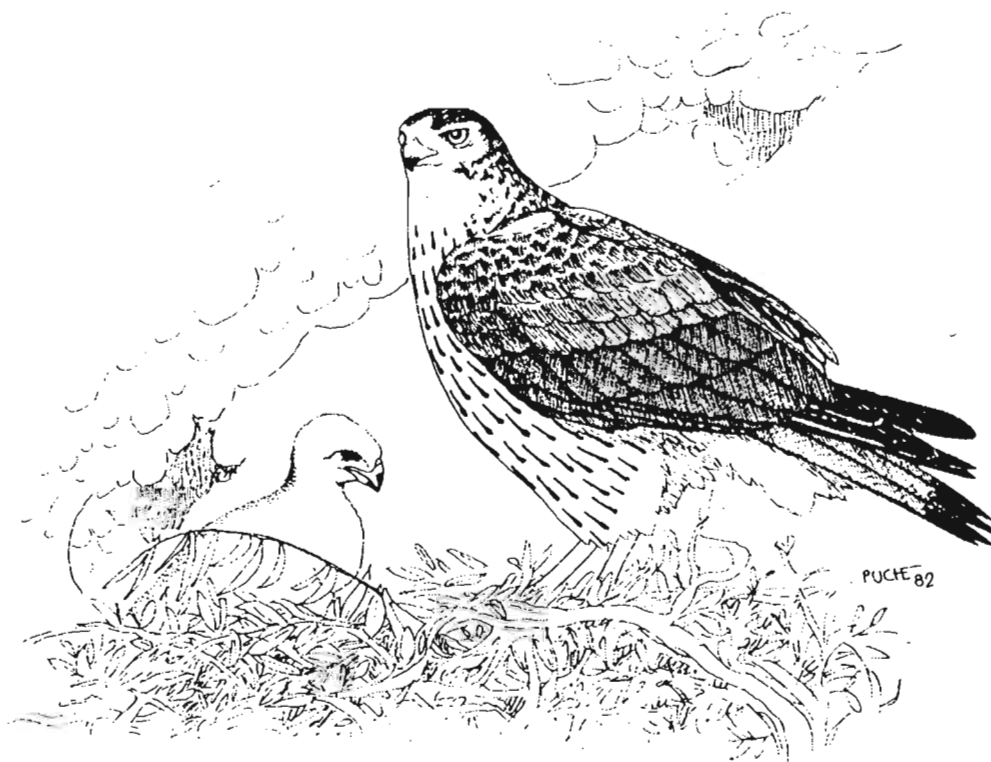
LA FAUNA

El zooplàncton de l'estany de Banyoles està integrat sobretot per crustacis i rotífers, bàsicament filtradors.

Entre els organismes bentònics i de les zones somes amb macròfits destaquen l'amfípode **Gammarus pungens** i el decàpode **Atyaephyra desmarestii**, ambdós de distribució circummediterrània. D'altra banda a l'estany intermitent de la platja de l'Espolla es troba un interessant crustaci, la tortugueta (**Triops cranciformis**), de vegades en quantitats ingents.

La importància de l'estany de Banyoles pel que fa als ocells és bastant reduïda; hi crien la polla d'aigua, la fotja, l'ànec coll-verd, el martinet menut, i també diferents moixons de canyissar (rossinyol bord, boscarla de canyar, balquer). Al final dels anys vuitanta es produí una important presència de gavians argentats, motivada per l'inadequat funcionament d'un abocador proper que els deixava a l'abast grans quantitats de menjar.

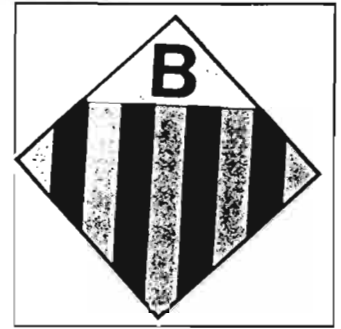
El poblament de peixos ha estat totalment alterat per les repoblacions efectuades: actualment les espècies més freqüents són totes introduïdes (carpa, carpi vermell, gardí, perca americana etc), mentre que les autòctones són molt rares (bagra comuna, tenca, barb de muntanya) o bé han desaparegut (espinós, bavosa de riu, anguila). Les poblacions d'amfibis i rèptils en general s'han reduït força, tot i mantenir espècies d'interès, com la tortuga d'aigua europea; dins els mamífers és destacable la rata d'aigua (**Arvicola sapidus**), de costums aquàtics.

BANYOLES

Banyoles és el cor que dóna vida a tot el Pla de l'Estany. Es troba situada a la riba oriental de l'estany, a 175 m sobre el nivell del mar. El lloc és documentat des del segle IX i el nucli antic de poblament, la Vila Vella, que es formà en l'espai comprès entre el monestir de Sant Esteve de Banyoles, origen medieval de la població, i l'antiga església parroquial de Santa Maria dels Turers, apareix ja definida a la primeria del segle XIII. A la fi del segle XIII ja s'havia construït al centre de la Vila Nova la plaça porticada del Mercadal.

El monestir de Sant Esteve de Banyoles, a un extrem de la Vila Vella, constitueix l'origen medieval de la població de Banyoles. Va ser fundat per l'abat Bonit pels volts del 812.

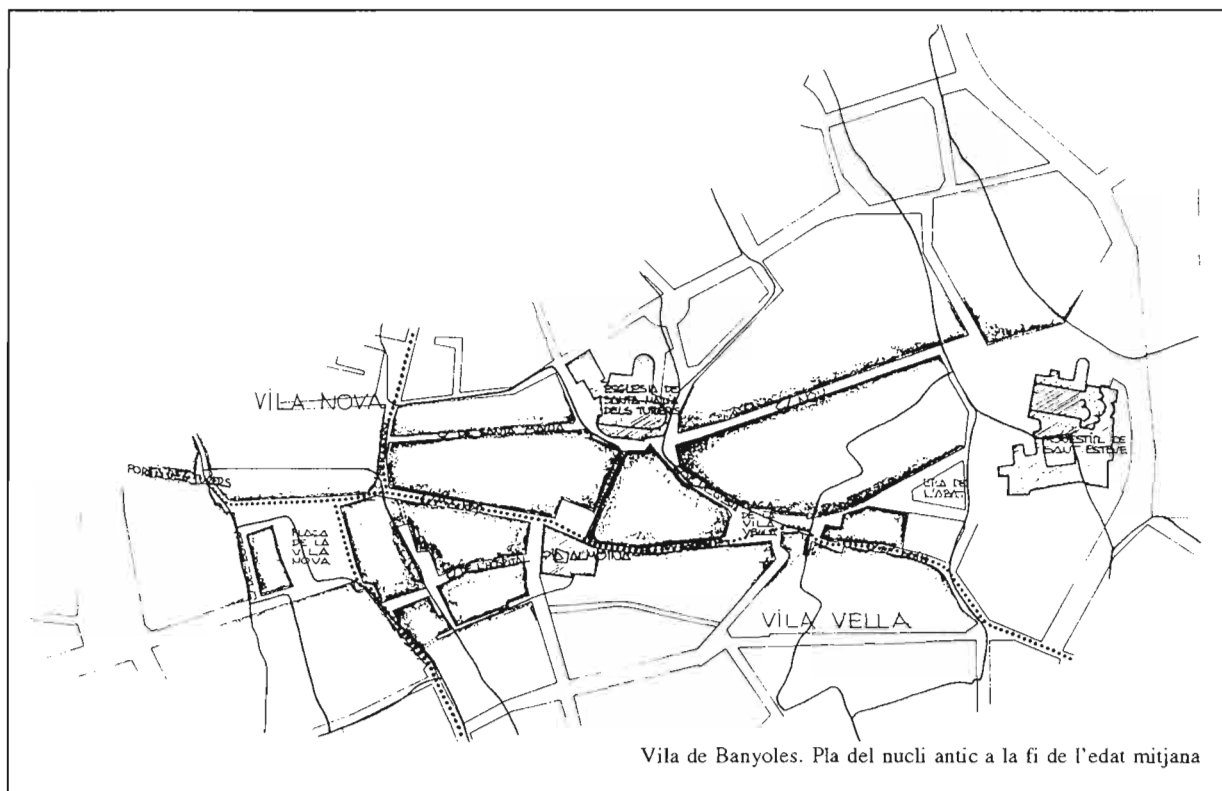
Els terratrèmols dels anys 1427 i 1428 derriuïren l'església i part del campanar. La reconstrucció fou iniciada tot seguit, però el 1655 tropes franceses acabaren de destruir l'obra antiga de l'església, del claustre i de l'abadia. L'església actual (llevat de la porta gòtica del 1530), és una obra neoclàssica (1702-1740). En unes obres fetes en la cripta pel maig del 1980 hom descobrí fragments de murs de dos absis que podrien correspondre a les esglésies preromànica i romànica. Malauradament les excavacions foren soterrades precipitadament. S'hi conserva un retaule gòtic (segle XV) dedicat a la Mare de Déu de l'Escala, l'autor del qual havia romàs en l'anonimat fins fa poc i hom l'anomenava Mestre de Banyoles. Recentment, però, Pere Freixas, en un documentat estudi, ha evidenciat que es tracta de Joan Antigó de Girona, que va construir el retaule de Banyoles entre els anys 1437 i 1439, que anteriorment n'havia construït d'altres per a la capella del castell de Vilademany i per a l'església de Sant Vicenç de Meià de Montcal. El retaule de Banyoles és inclòs dins el corrent anomenat gòtic internacional, mostra una gran expressivitat en els rostres dels personatges i les seves actituds; al centre del retaule hi ha una imatge de talla d'alabastre de la Mare de Déu. Aquest retaule ha estat col·locat novament dins l'església després de la destrucció, l'any 1936, del retaule que hi havia barroc, construït el 1754. Fins fa poc s'hi conservava l'arqueta relicari de Sant Martirià, patró de Banyoles. Aquesta arqueta va ser robada a la fi del 1979. A la capella de Sant Martirià hi ha vuit teles de Marià Vayreda, procedents del retaule dedicat a aquell sant, que va ser destruït parcialment l'any 1936. El claustre va ser construït entre els anys 1778 i 1783, s'hi conserven procedents de construccions anteriors, alguns sepulcres d'abats i nobles.

L'església de **Santa Maria dels Turers** és l'antiga església parroquial de la ciutat de Banyoles. Sembla que l'església primitiva va ser edificada a l'emplaçament actual pels monjos del monestir de Sant Esteve, perquè servís de parròquia de la població. Es esmentada des del 1017. L'edifici actual és gòtic. Va ser profanada el 1936 i es destruï tot el que hi havia d'antic i posteriorment ha estat restaurada. Ha donat nom a la plaça dels Turers i abans a un antic portal de la vila. Actualment és església arxiprestal.

La Pia Almoïna és un edifici fundat el 1307 per Guillem Reixac i altres veïns de la vila, com a institució benèfica. Actualment és seu del Museu Arqueològic Comarcal i va

servir com a seu de l'Ajuntament fins al 1927.

El Museu Arqueològic fou inaugurat l'any 1943 i des d'aleshores ha anat incrementant les seves col·leccions arqueològiques i paleontològiques, procedents tots els jaciments de la comarca, que comptem com a peça principal amb la famosa Mandíbula anteneandertaliana de Banyoles, datada en uns 80.000 anys. Va ser trobada prop de l'estany, l'any 1887, per Pere Alsius i és un dels escassos vestigis d'home de Neandertal (**Homo sapiens neanderthalensis**), que visqué durant el paleolític mitjà, apareguts als Països Catalans.

El museu Darder d'història natural es troba situat a la plaça dels Estudis, al llinard del Barri Vell de la Ciutat de Banyoles. Deu el seu origen a la donació a la ciutat de Banyoles, l'any 1916, de les col·leccions pertanyents a l'il·lustre barceloní Francesc Darder i Llimona (1851-1918) com agraïment a la bona acollida que tingueren les seves experiències de repoblació piscícola a l'Estany de Banyoles, per les quals fou nomenat Fill Adoptiu de la Ciutat l'any 1910. El conjunt de les col·leccions es troba distribuït en cinc sales en les quals es mostren un bon nombre d'espècies animals. Destaquen la sala dels ocells, la sala dels mamífers i la sala de l'home, que conté una col·lecció de cranis humans naturals, mostra de la gran rellevància que tingué l'estudi del crani humà dins la biologia fins a mitjans d'aquest segle.

La plaça Major de Banyoles, és un espai porxat d'origen medieval que conserva especialment el seu ús i caràcter original. De dimensions bastant grans, la plaça es forma com l'espai per al mercat i per a les fires ramaderes que s'hi celebren ja des dels segles XI i XII. Es porticada a les quatre cares. Els arcs de la porxada de mig punt o rebaixats, són adovellats amb pedra groga sobre grosses columnes de base quadrada, amb escalonats per a suportar millor la descàrrega dels arcs.

El porxo és construït amb volta per aresta o amb forjats de fusta, cosa que dóna una especial qualitat a aquest espai cobert, espai que cada dia queda envaït i acolorit per totes les mercaderies que mostren els comerços. Les cases de dues o tres plantes sobre el porxo, mantenen la simetria vertical i la proporció allargada dels balcons.

La qualitat de l'espai dels porxos, la composició de les façanes i la pedra groga utilitzada, fan que es mantingui aquest caràcter i la unitat de la plaça, en la qual coexisteixen cases del segle XV amb edificis posteriors, dels XVIII i XIX.

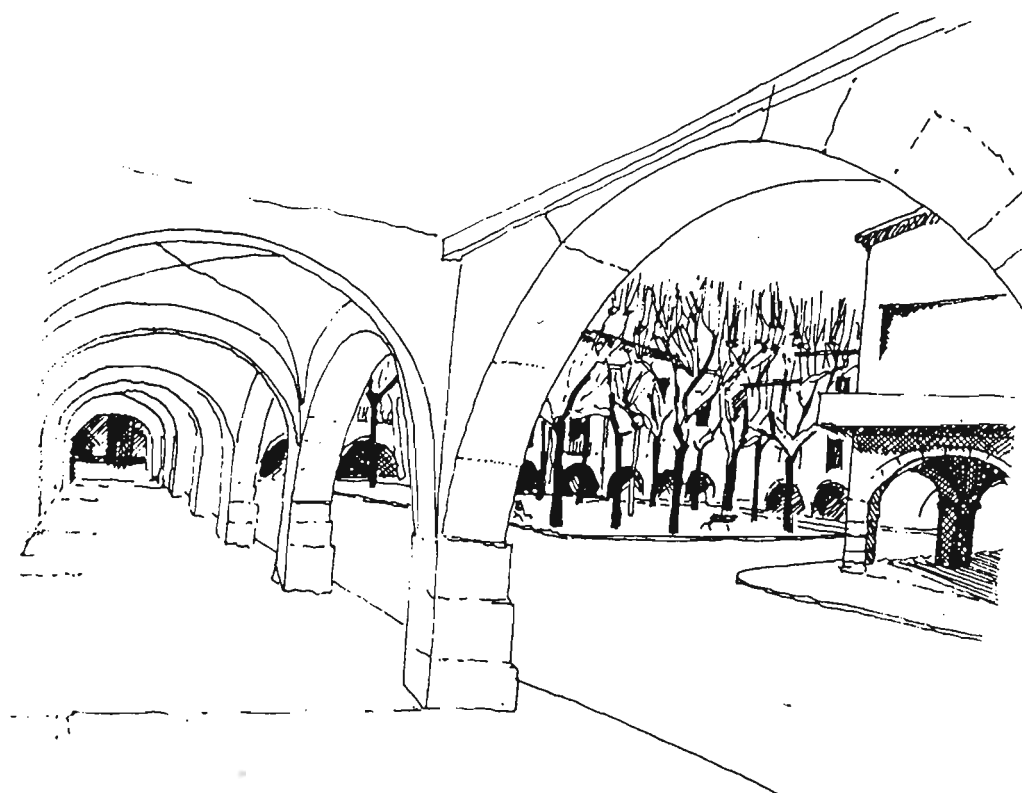
A la plaça no hi ha ni l'edifici de l'Ajuntament ni cap altre edifici institucional: és el centre d'intercanvi de tota la rodalia i també l'espai públic més important de Banyoles, el lloc on es fa la festa major, les sardanes i altres manifestacions públiques.

La festa major gran és per Sant Martíà cap a les acaballes del mes d'octubre. L'acte més participatiu és la ballada de sardanes a la plaça porxada, on competeixen les cobles més prestigioses del país. La festa major petita se celebra per la Mare de Déu d'Agost.

Tenen una gran tradició a Banyoles les sardanes, entre les cobles més antigues del país hi hagué la dels Juncans i posteriorment La Principal de Banyoles (aquesta tradició li valgué el nomenament de Ciutat Pubilla de la Sardana). També a Banyoles viu el gran compositor de sardanes Manuel Saderra i Puigferrer, autor de tantes

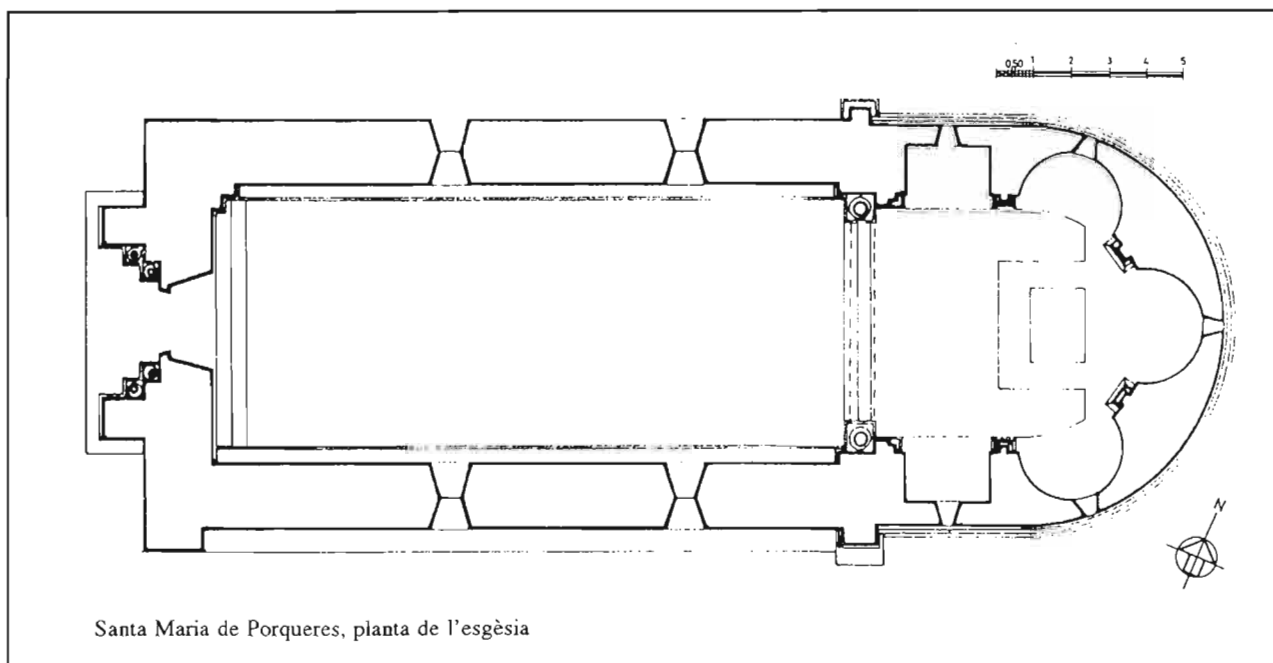
composicions importants com : Somni, Fausta, Magdalena, Et recordarem sempre, Volerany (dedicada a la colla sardanista de Vilanova i la Geltrú que portava aquest nom), Record del Collell, Llac encantat, Santfeliuena, Aniversari, Cant vell, Doll d'afecte, Júlia, T'enyorem, L'últim adéu, etc.

PORQUERES

El poble de Porqueres es situa a la riba occidental de l'estany de Banyoles, a 182 m d'altitud. La seva església parroquial de Santa Maria és documentada al 906, data en què era possessió de Sant Joan de les Abadesses. Posteriorment va pertànyer al monestir de Sant Esteve de Banyoles. L'edifici actual ha d'ésser identificat amb l'església que es consagrà el 1182. Es una magnífica església romànica, d'una sola nau i un absis semicircular a l'exterior, però tribulat a l'interior. El portal, a la façana de ponent és format per tres arcs de ferradura en degradació sobre unes columnes amb capitells esculpits amb temes vegetals i animals; els capitells de l'arc triomfal tenen temes historiat, d'un gran interès iconogràfic i escultòric. L'estil d'aquests capitells s'ha d'incloure en un ampli ventall d'influències que durant la segona meitat del segle XII es concreten a l'entorn de Ripoll i Sant Pere de Galligans. Els elements decoratius, sobretot pinyes i palmetes, es troben al claustre de Ripoll i algunes de les rosetes són d'un traçat semblants a les de la portada de Galligans.

Val la pena destacar l'únic ornament de la portada que conté figuració humana. Es tracta d'una sèrie de vint-i-dos medallons que en guarneixen l'arquivolta interna. N'hi ha amb

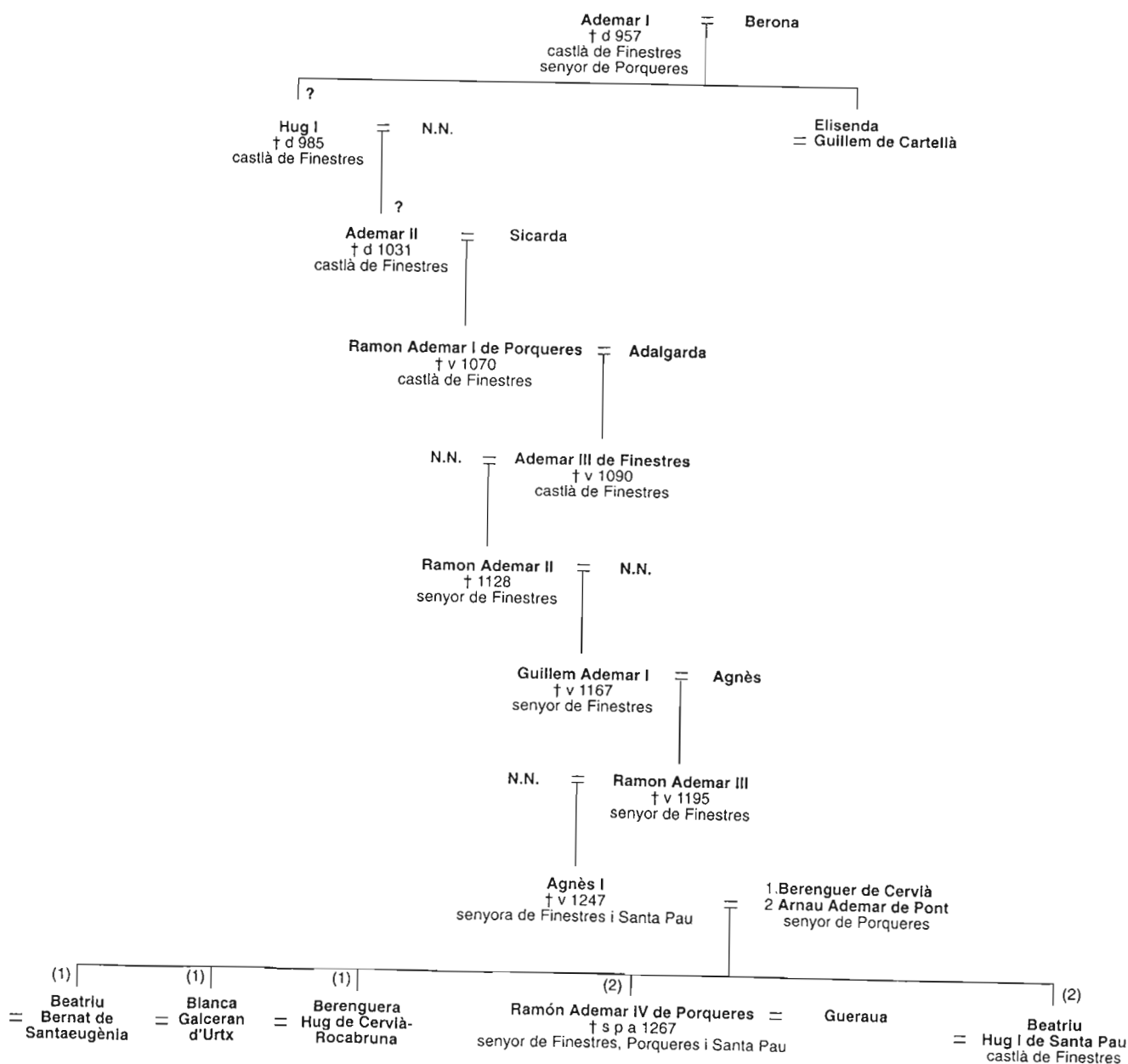

elements ornamentals (treballs de cistelleria, creu d'Alcàntara o Calatrava), animals (conill o felí amb ales, griu, àliga o colom) i humans (bustos de perfil i un amb vestits eclesiàstics). Cid Priego al·ludeix a monedes antigues com a possibles models que són un *unicum* en el romànic català. La cosa més semblant que s'hi pot trobar en escultura monumental, salvant les distàncies, són els medallons que decoren l'arquivolta de la portada de Santa Magdalena de Vezelay, tot i també és possible d'albirar-hi certes formes de fer típicament italianes.

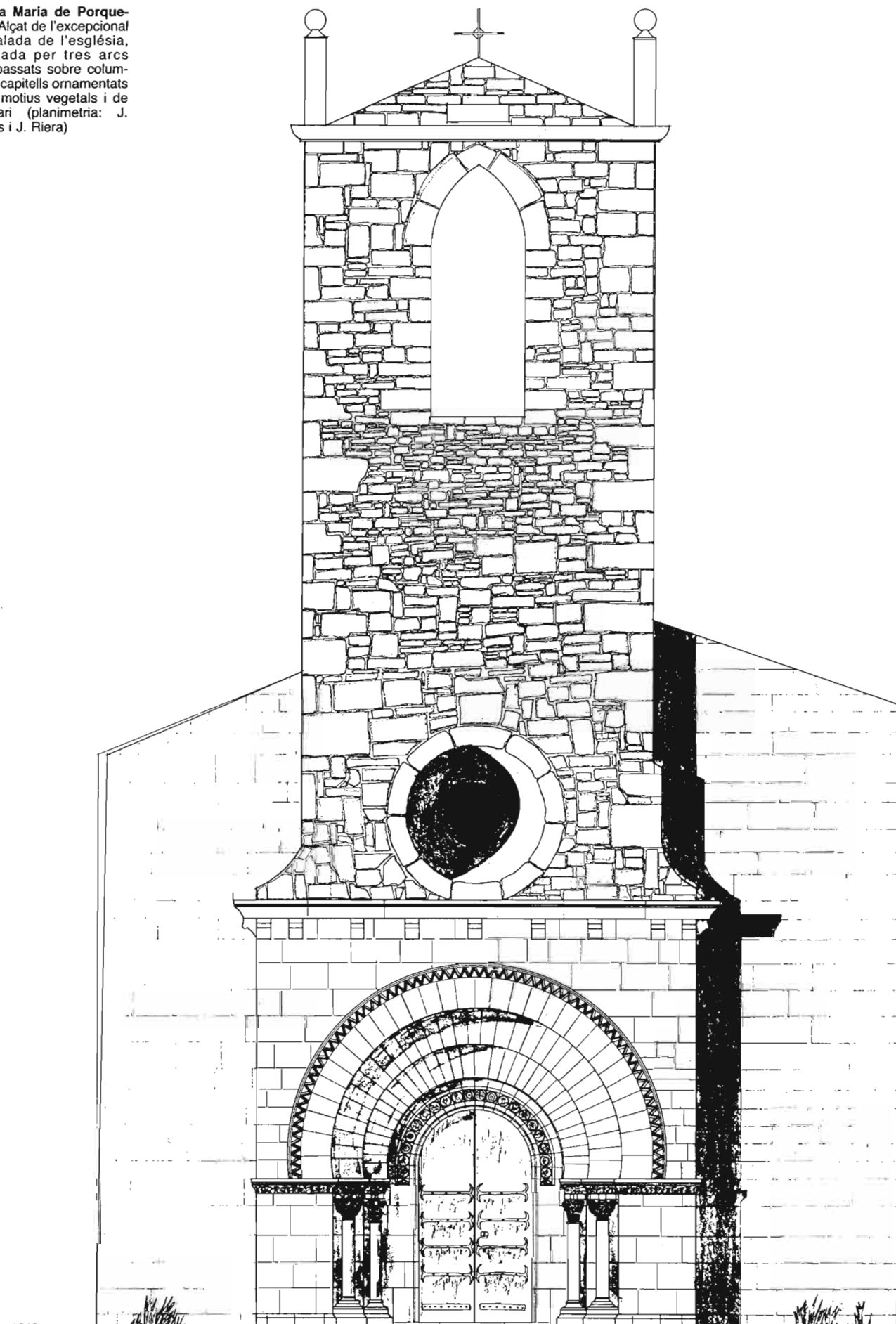
El castell de Porqueres, esmentat el 957, és situat al mas del castell, pròxim al temple. Del comtat de Besalú, pertangué als Porqueres, que foren també senyors dels castells de Finestres i de Santa Pau. El 1251 va ser venut per Ramon Ademar de Porqueres al monestir de Sant Esteve de Banyoles. Vers el 1324 el monestir adquirí del rei la jurisdicció civil i criminal del castell i del seu terme.

Vora l'església romànica de Sant Maria, Pere Alsius trobà vestigis arqueològics ibèrics i romans. S'hi ha trobat també la planta d'un temple cristià d'època visigòtica, amb un absis de forma heptagonal. Hi ha enterraments d'àmfores i de teules i hi abunden els fragments de ceràmica negra.

ELS PORQUERES I ELS FINESTRES

448 **Santa Maria de Porquerres.** Alçat de l'excel·lent portalada de l'església, formada per tres arcs ultrapassats sobre columnes i capitells ornamentats amb motius vegetals i de bestiar (planimetria: J. Crous i J. Riera)

SANT VICENÇ DE CANET D'ADRI

L'església parroquial de Sant Vicenç es troba al bell mig del grup de cases disperses que formen el nucli de Canet d'Adri,

El primer esment que es coneix d'aquesta església és de l'any 822. El lloc sembla que ja estava

vinculat al monestir de Sant Esteve de Banyoles al començament del segle XI.

Es un edifici de planta pràcticament quadrada, amb una desproporció important en la seva alçada i configurat com una estructura basilical de tres naus, capçada a llevant per sengles absis semicirculars, oberts directament a les respectives naus, de les quals la central és molt més ampla que les laterals.

S'ha de destacar per la seva bellesa les quatre arcades romàniques que sostenen i uneixen les tres naus centrals i l'afegit gòtic de les naus laterals posteriors i del cor, les primeres fetes amb tosca del país, senzilles de talla, però molt ben col·locades, i les darreres amb calcària i sorrenca d'acabat més fi i treballat.

Es conserva només de l'obra original, una part de la façana sud i el conjunt dels absis. Els absis extremadament esvelts són ornamentats amb un fris d'arcuacions cegues, sèries de quatre, entre lesenes.

L'aparell és de petits carreus de la pedra volcànica local embeguts amb morter de calç, disposats en filades uniformes i regulars.

SANTUARI DE SANTA MARIA DE ROCACORBA (930 m)

Aquest nom té l'origen en la forma corbada de la roca on s'assenta l'església, que dona al conjunt una forma de vaixell.

El santuari actual deriva de l'antiga capella romànica del castell, el qual, després de la guerra dels Remences decaigué. Aleshores la capella es convertí en una centre de devoció mariana de les contrades gironines, que al segle XVIII sofrí una gran transformació i assolí l'aspecte actual. La imatge gòtica d'alabastre, del segle XIV, avui dipositada al museu d'Art de Girona, segons la tradició, fou trobada en una cova distant uns tres-cents metres del santuari. La imatge actual (1941) que presideix l'església és una còpia més gran, també en alabastre, de l'anterior i és coneguda popularment com a Mare de Déu de la Pera, perquè aguanta amb la mà esquerra un fruit semblant a una pera.

De 1904 a 1936, va regir la parròquia, el santuari i l'hostatgeria mossèn Salvador Planes, molt conegut dels excursionistes de l'època, com ho testimonien els butlletins de les entitats; també hi tingueren lloc aplecs excursionistes comarcals.

En l'actualitat el santuari resta tancat i s'hi diu missa només un diumenge al mes.

La vista panoràmica des de l'atri del Santuari és magnífica: al SW, les Agudes i la muntanya de Sant Benet a les Guilleries; cap a l'W, el Far, la Barroca, la vall de Llémena i la serra de les Medes; al NW, les serres de Cabrera i Aiats, i el Puigsacalm; al N, la serra de Finestres, amb el seu santuari, el Puigsallança i més endavant, els cingles de Golany i el Puigsou (992 m), amb les antenes de TV, a tocar. Al fons, el Puigmal i les muntanyes de Núria; al NE, Banyoles i l'estany, els pobles de Pujarnol, Biert i, al fons, l'Albera, la serra Verdera i el golf de Roses, i cap a l'E, Girona i, al fons les Gavarres.

Goigs MARE DE DEU

de la DE ROCACORBA

Cantarem amb gran amor
Vostres goigs, Verge sagrada:
Puix que robau nostre cor
En Rocacorba exaltada.

Mai s'ha vist en Vós, Maria,
Ni una ombra de pecat
Tal que l'Estrella del dia,
Cel i terra han admirat;
Lo especial i gran favor
De ser tota Immaculada, etc.

Del món és gran meravella,
Vostre august Sant Naixement,
Formosíssima poncella
Que el Cel mira alegrement;
Verge de gràcia i candor,
Sou dels Angels saludada, etc.

Nom dolcíssim de Maria
Que teniu ben merescut
Formosa Estrella que ens guia
Pel felíç port de salut;
Forta nau de gran valor
Que de Déu sou enviada, etc.

Fou Puríssima Donzella,
Vostra ditxa sens igual,
Essent lloc de meravella
Vostre Seno virginal;
Quedant Vós, Temple d'honor
De la Humanitat Sagrada, etc.

De Betlem en l'Establia
Contemplau, Verge felíç.
El formós Sol que nit i dia
Tots ens crida al Paradís;
Fruit puríssim de l'Amor
Amb què estau tota abrusada, etc.

Els tres Reis plens de content
Presurosos van seguint
El senyal del gran Portent,
Que a Betlem va conduint;
On de bella resplendor
Com d'Arcàngels sou voltada, etc.

De la trista sepultura
Que a Jesús guardava inclòs,
Ja apareix ple d'hermosura,
Triomfant i gloriós;
Expel·lint vostra amargor
Vista tan glorificada, etc.

L'immens goig, Verge Maria,
Fou quan vostre Fill amat,
Amb suau cant i harmonia
Dalt del Cel se n'ha pujat;
Dels Apòstols del Senyor
Restau ben aconsolada, etc.

Cèlica i divina flama,
Ditxós foc de gran virtut,
Sobre el vostre cap derrama
l'Esperit Sant amb plenitud;
Sou per aquest diví ardor
En la gràcia confirmada, etc.

Amb Jesús, Noble Senyora,
Resplendent al Cel pujau,
Prop l'orquestra que us adora
D'hermós cor d'Angels de pau;
Deixant eixa vall de plor
Dalt del Cel sou coronada, etc.

Per sa Fillia us pren el Pare,
Puix gosau de son Poder:
Quan el Fill per dolça Mare
Us do el seu diví Saber;

L'Esperit Consolador
Per sa Esposa molt aimada, etc.

Puix gosau de l'alta glòria
Prop la Santa Trinitat,
Tingau sempre en la memòria
L'affligida humanitat;
Fins que tots dalt del Tabor
Ditxa tanta haurem lograda, etc.

Ja que l'Alta Omnipotència
Posa en vostra mà el consol,
Dirigiu vostra clemència.
Sobre el trist poble espanyol;
D'eix Bisbat que amb gran fervor
Vos pregam siau Advocada, etc.

Sobre majestuosa penya
L'excels trono heu col·locat,
Prop del qual a tots s'ensenya
Els prodigis que heu obrat;
Implorant tots amb fervor
Vostra gràcia, Verge aimada, etc.

Maria, Estrella tan noble,
Bella clau del Paradís
Conduïu al vostre poble
Per la senda i port felíç,
Dels assalts del temptador
Sou defensa declarada.

Puix que robau nostre cor
En Rocacorba exaltada.

TORNADA

Destructora de l'error
Siau de nostra pàtria amada:
Puix que robau nostre cor
En Rocacorba exaltada.

Ÿ. Ora pro nobis Sanctæ Dei Genitrix.

R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

O R E M U S

Concede nos famulos tuos quæsumus Domine Deus perpetua mentis; et corporis sanitate gaudere et Gloriosæ Beatæ Mariæ semper Virginis intercessione a præsentis liberari tristitia, et æterna perfrui lætitia. Per Christum Dominum. Ÿ. Amen.

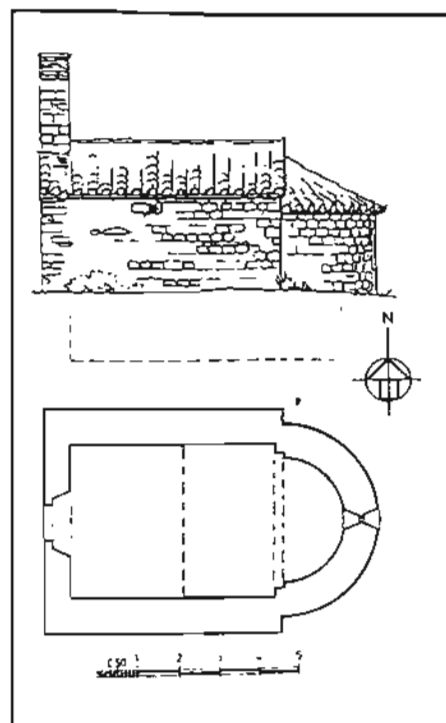
Els Il·lms. i Rdms. Srs. Bisbes de Girona Dr. Sivilla i Dr. Pol, concediren respectivament, 40 i 50 dies d'indulgència a tots els fidels que cantin o sentin cantar els presents Goigs, altres tanta resant una Salve, i altres tants per cada Ave Maria pregant a Déu per les necessitats de la Santa Mare Església.

SANT NICOLAU DE PUJARNOL

L'ermita de Sant Nicolau és situada al peu del massís del Rocacorba, al paratge anomenat Pla de Martís, amb una font i un vell mas. No es coneixen notícies antigues sobre la petita i encara avui sencera, capella romànica de sant Nicolau. Té culte i fou restaurada fa pocs anys.

Es d'una nau, molt curta, capçada a llevant per un absis semicircular. De l'antiga construcció romànica només resta la meitat de la nau més propera a la capçalera i l'absis, si bé aquest ha sofert la renovació de la part més alta, inclosa la finestra central.

La volta que resta de la nau és lleugerament apuntada i construïda amb pedra tallada sense polir, com la de l'aparell original que resta als murs. Hom pot datar l'obra romànica al segle XIII.

Planta i alçat de l'ermita de
Sant Nicolau de Pujarnol

SANT CEBRIA DE PUJARNOL

L'església de Pujarnol es troba situada a l'origen de la vall de Matamors, entre les serres de Sant Patllari.

Es una construcció de nau coberta amb una volta lleugerament apuntada, capçada a l'est per un absis semicircular. A la banda nord s'afegiren unes capelles i l'escala de pujada al campanar. La portalada ha estat totalment renovada imitant una porta amb arc de mig punt adovellada, que conserva la ferramenta de l'època i un forrellat amb cap de serp.

En conjunt cal considerar l'obra com una renovació del segle XIII, si bé probablement resten elements de la construcció del començament del segle XII, com és una bona part del mur nord. Al costat mateix s'alça la Torre de Pujarnol, una construcció amb pati central bastida a partir d'una torre circular del segle XII que devia ser exempta. El Museu d'Art de Girona conserva inventariat un encenser de bronze fos, procedent de Sant Cebrià de Pujarnol. Aquest encenser no conserva ni les cadenes ni el suport superior. La seva decoració bastant elaborada, porta a datar-lo al segle XIII.

Vista del conjunt de Pujarnol

CANET D'ADRI-ROCACORBA

25a sortida CONEGUEM CATALUNYA

1 de maig de 1994

ITINERARI DE LA CAMINADA (Canet d'Adri - Rocacorba)

- 0h 00' Iniciem la caminada davant l'església de Sant Vicenç de Canet d'Adri. Un magnífic edifici romànic de planta basilical, on destaca, per la seva perfecta conservació, la capçalera amb els tres absis; hom hi aprecia l'aparell, obrat amb petits carreus de pedra volcànica local embeguts en morter de calç. Es troba al bell mig del grup de cases disperses que formen el nucli de Canet d'Adri, situat a uns 10 km de Girona, per la carretera de les Planes d'Hostoles, per Sant Gregori.
Ho fem per la mateixa carretera asfaltada, en direcció a tramuntana i amb la vista fixada en el llunyà santuari de Rocacorba, remuntant suaument per la riba esquerra de la riera de Canet.
- 0h 02' Cal Teixidor, al costat dret, en el faldar del turó del Puig (404 m), el volcà extingit més allunyat de la zona olotina.
- 0h 16' Ca l'Espígol, a l'E de la carretera que fa poc ha esdevingut pista. Més endavant, a la mateixa vora, Can Fàbrega.
- 0h 24' Cruïlla de Can Colomer. Bella masia pairal amb paller d'arcada adossat. Refusem el camí dretà que ens menaria a una altra interessant església romànica digna d'ésser visitada: Sant Llorenç d'Adri.
Al davant, a la dreta del camí que seguim, una altra airosa masia: Can Puig.
- 0h 26' Cruïlla amb pal indicador. Ens decanem a l'E per un camí planer sobre un sòl de pedres volcàniques. Al cap de poc travessem el torrent de Risseç; que ara resta a la nostra dreta, mentre s'inicia una lleugera pujada.
- 0h 32' El camí esdevé més ascendent. Deixem a l'E un trencall que mena a la propera masia de Can Pou.
- 0h 37' Can Madoixa, a l'E del camí. Masia habitada permanentment. Bona cria de conills si ens atenem a les gàbies que podem observar en la part del darrere de la casa. A partir d'ara l'itinerari és més costerut.
- 0h 40' La Plana és una altra masia habitada, ara a la D, aixecada a redòs del Turó de la Plana (403 m).
- 0h 44' Deixem una bifurcació a l'E. La visió frontal del Rocacorba ens dóna una idea real de l'alçada que cal guanyar per abastar-lo.
- 0h 47' Cruïlla de quatre camins en un collet. Deixem el de l'E que va a Can Cavaller i el de la D que obre drecera vers la font existent en el mateix camí de Biert. Sortim del bosc i, entre els cultius que dominen el petit pla de Mas Verd, ens apropem al Mas Martí; abans però hem de donar el volt, precisament, per fora de la tanca del restaurat Mas Verd. Hom anomena aquesta partida amb el nom de Folià.
- 0h 58' Can Martí manté una rusticitat entranyable, amb les obertures emmarcades de pedra picada, el paller que hi fa joc i la centenària aulina monumental. És precisament al peu d'aquesta alzina, just al darrere de la casa, d'on s'enceta un corriol en direcció a llevant, que s'enfila amb una llarga marrada a buscar la carena de l'estrep que des del carener de Rocacorba baixa fins el Mas Martí.
- 1h 15' Després d'un parell de giragonses que ens fan guanyar alçada sobre la barrancada, assolim la desitjada carena, flanquejant aquesta per la seva banda nord en direcció a la muntanya. Ens trobem en un paratge meravellós sota la cobertura ombrívola de l'alzinar, que hi domina abastament.

PLA DE MARTÍS

- 1h 18' El sender és ara un xic més pujador. Hom s'adona de l'enllosat que conserva encara aquesta ruta ancestral. Ens mantenim dins del bosc.
- 1h 28' El Torn. Pas entre blocs de pedra, amb marcades ziga-zagues per guanyar nivell. A partir d'ara ens decanem més a tramuntana, amb faldars ben espadats a la dreta. El bosc no acaba d'esclarissar-se i, per tant, no ens adonem que estem passant sota els cingles de la mateixa serra de Rocacorba. El camí és ben tractat i amb pendent regular que facilita l'ascensió.
- 1h 36' Tronc ajagut sobre el corriol. A poc a poc es va obrint la vista, que domina les rodalies de Biert, la vall del riu Rebardit i el turó de l'Església, entre altres accidents geogràfics. El senderó, per bé que ja no tant pujador, va resseguint els entrants i sortints de les fondalades que es precipiten sobre el Riu Sec.
- 1h 49' Rocallís. El corriol esdevé momentàniament més planer. En una balconada hom aprecia el bosc exuberant que domina en aquests topants. També observem el repetidor de TV i les antenes que despunten del cim més alt: el Puig Sou (992 m) i les dependències del santuari dalt d'un turó precedent (932 m).
- 1h 52' Cruïlla de corriols (750 m). Seguim de dret, refusant el que davalla cap a la pista que de Canet d'Adri també mena al cim del Rocacorba pel Pla de Martís. El sòl esdevé empedrat i més ascendent; s'inicien un seguit de 15 revolts numerats que ens recorda l'ascensió als grans ports de muntanya del Tour de France.
- 1h 54' Corba 15, a l'esquerra.
- 2h 00' Corba 9, també a l'esquerra.

Can Madoixa

L'aulina (alzina) monumental de Mas Martí

- 2h 13' Collada superior de Rocacorba (908 m) sota la proa rocosa on està assentat el santuari. Des d'aquí disposem d'una immillorable panoràmica que abasta des de l'Estany de Banyoles al mar, gran part de la vall de Llémena, des de Finestres a Sant Roc, a més de bones vistes sobre el Montseny, el Far, Collsacabra i Puigsacalm. Altrament, la seva elevada cota i el caràcter aïllat de la muntanya fan que s'hi pugui trobar una mostra dels diferents estatges altitudinals de la vegetació, des de l'alzinar a la fageda. Girem a l'E per entrar en el recinte del santuari maríà travessant una porta reixada i remuntant una escala. La planta del santuari ha variat al llarg dels segles; l'absis romànic fou suprimit en les modificacions tardanes i descobert en el curs d'una restauració recent. Tot i desconèixer si podrem visitar les dependències del santuari, l'organització preveu una aturada de descans de mitja hora.
- 2h 43' Des del coll esmentat empenem el camí oposat i ascendent vers la pista asfaltada que mena al repetidor de TV. Si girem l'esguard podrem copsar una bona perspectiva del santuari i entendre millor el motiu de la seva denominació corbada.
- 2h 51' Fem cap a la carretera que mena al cim més alt. La decisió d'assolir-lo dependrà del cap de ruta i en funció de l'horari transcorregut fins a aquest moment; en tot cas, aquesta possibilitat no modifica la descripció horària que tot seguit es repren. Seguim a l'E iniciant la llarga davallada, voltant el Puig Sou pel vessant occidental.
- 3h 04' Pla de Martís. Vora una torre d'A.T. hi ha un pedró erigit pels veïns i amics de la Vall de Rocacorba (11.5.1981). Refusem el trencall de la dreta per on fariem cap a Canet d'Adri novament (apta per a vehicles tot terreny). S'acaba l'asfaltat que protegeix el darrer tram ascendent fins al cúmul d'instal·lacions; la pista segueix amb bon ferm, apta per a vehicles de turisme.
- 3h 11' Observem en un revol els senyals evidents d'extracció de terres.
- 3h 18' Pedró. Sortim del terme municipal de Canet d'Adri (Gironès) per entrar en el de Porqueres (Pla de l'Estany). Tot seguit creuem el cablejat d'una línia d'alta tensió.
- 3h 24' Pla de Sant Nicolau (720 m). Un indret sorprenent i tranquil a l'hivern... -no pas a l'estiu- que ostaatja una senzilla i bucòlica capella romànica. Ensem, una font pot sadollar l'assedegat excursionista... (parada de 5').
- 3h 29' Prosseguim la davallada per la mateixa pista. Al cap d'una estona deixem a la D un edifici massa ben restaurat. Aquest paratge s'anomena el Roure Gros, tot i que no hem encertat a localitzar l'arbre monumental.
- 3h 43' Deixem un camí a la dreta: pas privat. Tot seguit travessem novament la línia elèctrica o, més ben dit, la seguim per sota fins a topiar amb un altre pedró de Canet d'Adri. De fet, durant una bona estona aquesta pista és divisòria de termes municipals. Dalt el turó que tenim davant nostre s'intueix l'ermita dedicada a Sant Patllari.
- 3h 49' Sobtat revol a l'E. Torreta elèctrica sobre el mateix collet de Cal Negre (580 m); en surt una pista a la D que mena a Can Coll, Vila Sadhana i Biert.
- 3h 50' En el proper revol refusem una altra pista, ara a l'esquerra.
- 3h 54' Agafem un corriol a l'esquerra per fer una drecera a la pista.
- 4h 02' Deixem una altra pista a l'esquerra.

ROCACORBA

SANT NICOLAU

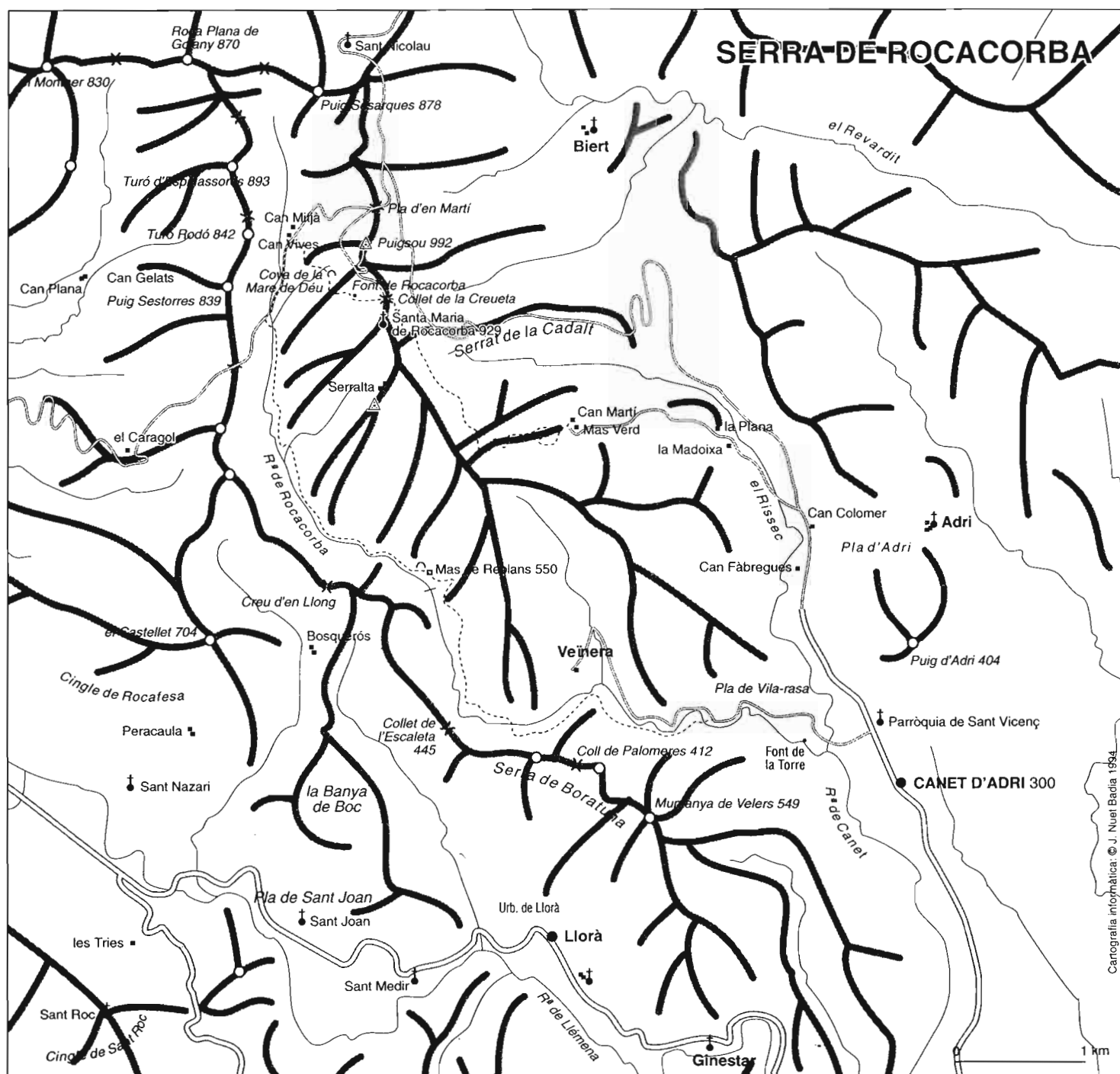
- 4h 05´ Collet de Pujarnol (443 m). Capelleta de pedra sense imatge. En surten dos camins seguits, a l'esquerra: l'un baixador i l'altre pujador. La pista ascendeix ara lleugerament pel vessant esquerre del torrent.
- 4h 16´ Pujarnol. Interessant agregat que conserva l'església romànica i un parell de cases antigues -una d'elles transformada en restaurant, del porxo de la qual hom en pot captar aigua-. Parada de descans de 5´.
- 4h 33´ Deixem la pista agafant un camí poc fressat a l'esquerra. Aquesta drecera trenca la monotonia de la llarga pista. Al cap de poca estona arribem a una granja; girem a l'E i després a la D, per passar just pel davant de la masia, ben preservada per un parell de gossos.
- 4h 38´ Tornem a entrar a la pista en un revol.
- 4h 40´ Una porta a la D dona accés a la finca hípica del Club Hernando Fierro.
- 4h 43´ Font del Ginestar -rètol del 1938-. Un discret engranat hi mena per l'E. Ens adonem que el torrent porta aigua.
- 4h 45´ Eixamplament. A partir d'aquí comença l'asfaltat i, per tant, no és estrany que ja ens hi esperi l'autocar i la resta d'acompanyants.

Horari real de marxa: 4h 05´
 Temps neutralitzat: 40´

PUJARNOL

ITINERARIS SELECTES

BIBLIOGRAFIA

- BROS, V. et al. 1982. Fauna de les nostres muntanyes. Llibre de motxilla n 19.
- BUTI, S. 1994. Coneguem Catalunya. Guia Nova de Vilanova i la Geltrú. 9:22. Servei de Publicacions. Gabinet de Mitjans de Comunicació. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.
- FOLCH, R. 1981. La vegetació dels Països Catalans. Ketres editora.
- PANAREDA, J.M. et al. 1991. Geografia Comarcal de Catalunya. N. 7-8. Col·leccionable diari AVUI.
- RIBA, P. 1984. Les fades. Quaderns de l'Obra Social. Fundació Caixa de Pensions. 26:24-31.
- VILLAERT, LL. 1994. Santuari del Rocacorba (Gironès). Revista Muntanya 98 792:66-70.
- CATALUNYA ROMANICA V. El Gironès, La Selva, el Pla de l'Estany. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1991.
- GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA 3. El Gironès, La Selva i la Garrotxa. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1981.
- HISTORIA NATURAL DELS PAISOS CATALANS. Espais Naturals. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1992.
- REVISTA SET EN U. Núm 1-10. Ajuntament de Sant Gregori. 1989-1992.
- MAPA TOPOGRAFICO NACIONAL DE ESPAÑA. Escala 1:25.000. Canet d'Adri 295-IV.

JUSTIFICACIO

D'aquest treball se n'han fet un total de 60 exemplars numerats. Aquest dossier s'ha confeccionat per facilitar un contingut documental als components de la XXV sortida de "CONEGUEM CATALUNYA", que sota aquest nom genèric organitza la Secció de Cultura de l'A.E.Talaia.

Han preparat aquesta sortida: Toni Sagarra, Virtut Castro, Salvador Butí, M. Carme Barceló, Manel Vidal, Marcel·lina Simón i Lluís Forgas.

Autor de la portada: Josep M. Also

EXEMPLAR n.º 070 47

Vilanova i la Geltrú, 1 de maig de 1994

En conveni amb:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social

AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ

Consell Comarcal del Garraf

